

Asia: Asia: K 17/2019 vp Ilmastovuosikertomus 2019

Suomen historian ensimmäinen ja Ilmastolain mukainen vuosikertomus raportoi lain hengen mukaisesti Suomen päästövähennysten toteutumista Euroopan unionin taakanjakosektorilla. Päästöjä ja toimenpiteitä tarkastellaan lyhyellä aikavälillä (2020), keskipitkällä aikavälillä (2030) sekä lyhyesti myös sopeutumisen suhteen; kertomus on siten laajin mahdollinen lain näkökulmasta katsottuna. Vuosikertomus noudattaa Ilmastolain pykälän 14 asettamia pääpiirteitä vuosikertomuksen sisällöstä: raportointi kohdistuu ilmastosuunnittelujärjestelmän pääasiakirjojen (keskipitkän ja pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmat ja sopeutumis suunnitelma) toteuttamiseen.

Suomen ilmastopaneeli toteaa tyytyväisenä, että Suomen historian ensimmäinen ilmastovuosikertomus on viimein tehty, neljä vuotta ilmastolain hyväksymisen jälkeen. Ensimmäiseksi vuosikertomuksen esitys toimii suhteellisen hyvin. Se kertoo hyvin selväsanaisesti ilmastotoimista ja auttaa hahmottamaan julkisten ilmastotoimien kokonaisuutta ja toimia eri sektoreilla.

Kommentteja raportin sisältöön

Kriittisenä havaintona Ilmastopaneeli toteaa, että päästöjen ja toimien raportointi on suhteellisen mekaanista ilman lähempää tulkintaa. Esimerkiksi Suomen tavoitteet vuodelle 2020 arvioidaan saavutettavan. Kuitenkin vuosien 2013-2017 aika päästöt eivät ole vähentyneet, vaan ylittävät vuosittain Suomen päästökiintiön. Kertomuksessa arvioidaan että tavoite saavutetaan, jos ei muuten niin kansainvälisen yksiköiden avulla. Päästövähennysten pysähtyminen on kuitenkin huolestuttavaa. Ilmastopolitiikan kannalta merkille pantavaa on siis, että taloudellisen toimeliaisuuden kasvun ja päästöjen irtikytkentä ei ole onnistunut, mistä loogisena johtopäätöksenä voisi olla se, että ohjaukset ovat olleet joko väärin valittuja tai asetettuna liian alhaiselle tasolle.

Toinen vastaava huomio on, että maatalouden päästöissä ei juuri ole tapahtunut muutosta, eivätkä kertomukseen kirjatut keinot juurikaan vakuuta toimivuudellaan. Ilmastopaneeli huomauttaa myös, että Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) sisältää hiilineutraaliustavoitteen (joskin vuodelle 2045 nykyisen hallituksen 2035 sijaan), mutta sitä ei kertomuksessa käsitellä.

Raportista puuttuvat siten johtopäätökset politiikan kehittämisen osalta.

Näkökohtia vuosikertomuksen luonteen kehittämiseen

Ilmastopaneeli katsoo, että vuosikertomusta voi kehittää pelkän mekaanisen raportin sijaan strategiseksi työkaluksi. Paneeli korostaa seuraavia näkökohtia.

1. Valittua formaattia tulee laajentaa

Ilmastopaneeli korostaa, että Ilmastolain 14 pykälä luo vain peruspuitteet raportoinnille, mutta ei vaadi raportin sisällön kaventamista vain suunnitteluasiakirjoihin ja taakanjakosektoriin. Esimerkiksi

Ilmastolakiin sisältyvän pykälän 12 henki on olennaisesti laajempi kuin lain mukaiset kolme suunnitteluasiakirjaa. Muun muassa ilmastolaki asettaa Suomen kokonaispäästöille vähennystavoitteen 80 %. Lain henkeen kuuluu myös laajan yleisön mukaan ottaminen, kuten pykälä 10. Ilmastopaneelin näkemys on, että vuosikertomus tuli laajentaa koko ilmastopolitiikan kokonaisuuteen.

2. Vuosikertomuksen tulisi reagoida nopeasti etenevään ilmastonmuutokseen ja uusiin ilmastotoimiin

Ilmastonmuutos ja keinot sen hillitsemiseksi etenevät nopeasti, ja toimenpideohjelmat vanhenevat vauhdilla, likimain nopeammin kuin uusia ehditään laatia. Esimerkiksi Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) tulisi jo nyt päivittää vuodelle 2035 asetetun hiilineutraaliustavoitteen mukaiseksi ja vastaamaan uusia mahdollisuuksia (esimerkiksi power to X, eli synteettisen kierrätyspolttoaineen valmistaminen) edistää hillintää. Nojautuminen vain KAISU:ssa hahmotettuihin taakanjakosektorin toimialakohtaisiin tavoitteisiin heikentää vuosikertomuksen ohjaavaa voimaa ja eteenpäin katsovaa luonnetta.

Paneeli kiinnittää huomiota myös siihen, että päästöoikeuskauppa ei ole enää kansalliselle ilmastopolitiikalle ulkoinen sektori, kuten vaikkapa kivihiilen kieltoa koskeva laki ja hallitusohjelman kirjaus turpeen käytön puolittamisesta vuoteen 2030 mennessä osoittavat. Juuri näillä sektoreilla ovat kustannusvaikuttavimmat toimet kansallisten päästöjen vähentämiseksi. Lisäksi EU:n maankäyttösektorin politiikan puitteet on juuri luotu ja ne astuvat voimaan 2021. Tähänkin on varauduttava sekä lainuudistuksen yhteydessä että tulevaisuudessa ilmastovuosisikertomuksissa. Ei siis voida tyytyä pelkkään taakanjakosektorin tarkasteluun.

3. Vuosikertomuksesta tulisi tehdä strateginen työkalu

Päästöraportoinnin tulisi olla esityksellisesti tehokas ja ennen muuta tulkitseva. Pääpaino kertomuksessa tulisi olla teemoissa *politiikan onnistumien, riittävyys ja haasteet* ja se pitäisi keskusteluttaa eduskunnassa. Siinä tulee näkyä hallituksen käsiala. Kertomuksessa tulisi olla erillinen suurelle yleisölle kohdistettu osa, jota voitaisiin jopa käsitellä järjestöissä ja esimerkiksi kouluissa aktivoituvan nuorison parissa. Joko koko kertomus tai ainakin tämä osa tulisi olla pääministerin allekirjoittama.

Helsingissä syyskuun 27. päivänä 2019

Markku Ollikainen

Ilmastopaneelin puheenjohtaja